

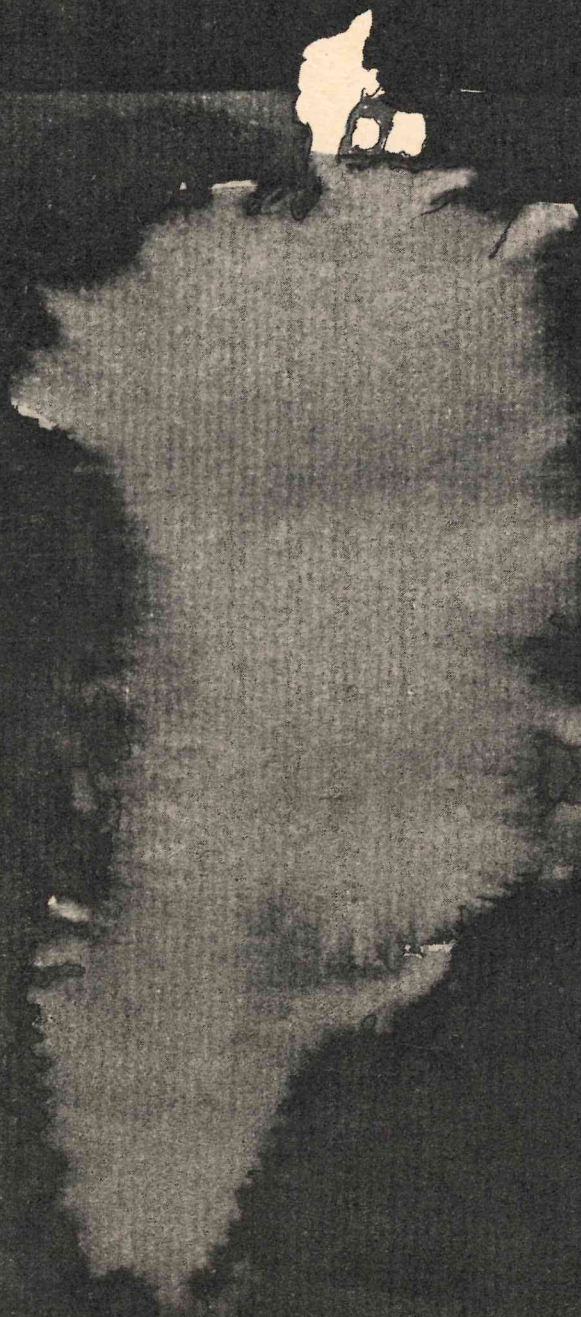
Radhusstræde 13, 1466 København K, tlf: (01) 156052, postgiro: 160039.

Den danske udnyttelse af Grønland og grønlænderne er stadig voksende. Affaldsprodukterne fra den hårdhændede udnyttelse af de rige ressourcer truer Grønlands natur.

Og det er fra Danmark og de andre industrialiserede lande at udviklingen styres.

Gennem kulturel og økonomisk undertrykkelse holdes grønlænderne borte fra indflydelse.

Grønland-et truet miljø

Udgiver:
NOAH
Rådhusstræde 13¹
1466 København K
Tlf. (01) 15 60 52.
Giro 556 00 39.

Åbningstid: kl. 10-16 mandag -
fredag samt de fleste hverdags-
aftener.

Abonnement
NOAH 25-36 kr. 35,00.

Udkomne numre fra NOAH 10 kan
købes, så længe oplag haves:
NOAH 10-18: kr. 2,00 pr. nr.
NOAH 19-24: kr. 3,00 pr. nr.

Bestilling af abonnement eller
ældre numre sker ved indbetaling
på giro 556 00 39. Anfør på talo-
nen, hvilke numre, der ønskes til-
sendt.

Meddelelser om flytning sendes
til posthuset.

Reklamationer over udeblivelse og
uregelmæssigheder i levering
meddeles posthuset, som skal lig-
ge inde med de(t) manglende ek-
semplar(er).

NOAH-bladet udkommer, når der
er stof til et nummer, og altså ik-
ke på faste tidspunkter.

NOAH 32 er redigeret af Grøn-
landsgruppen:
Eigil Poulsen
Arne V. Nielsen
Kurt T. Jensen
Hans Pedersen
Jan Radich

NOAH's bladgruppe har medvirket
ved dette blads udformning.

INDHOLD:

En fremmed kommer til arktis...	2
Havet omkring Grønland.....	4
Hvordan "man" bruger	
Grønlands ressourcer.....	7
Pengene i kamp mod miljøet...	12
Sproget som undertrykker....	13
Hvem får pengene på Grønland.	14

En fremmed kommer til arktis

Det gamle grønlandske jægersamfund bestod af kredsløb med naturen, hvor risikoen for at miljøet ikke fortsat kunne udnyttes var meget ringe. Enheden i jægersamfundet blev brudt ved overgang til vareøkonomi. Cirklen er brudt - brudt af en linie, der oven i købet er stigende.

Det arktiske miljø består af kredsløb, der er enkelt sammensat. Et simpelt økosystem. Der er færre dyre- og plantearter end i de syd for liggende områder. Dette skyldes bl. a., at der er tale om geologisk set unge områder, hvor planterne i mange tilfælde kun lige akkurat har fået fodfæste. Arktis bliver derfor på mange måder mere overskueligt at analysere, men så afgjort også nemmere at påvirke i uheldig retning. Cirklen er ved at blive brudt. En fremmed er kommet til arktis.

Veje bliver til åbne sår

Et kendetegn ved arktis er permafrosten. Permafrosten gør tundraen farbar i vintertiden. Farbar, men ikke uden følger. Bulldozere har nu engang aldrig været følsomme redskaber. De efterlader sig et bredt, ofte mangedobbelt spor. Når plantedækket er blevet ødelagt og jorden blotlagt, optør sommerens sol en del af permafrostlaget. Sporet fyldes derfor med vand. Der er udgivet et helt "foto-essay" som dokumentation. (1).

Det skorter heller ikke på skandalehistorier om vejbyggeri i arktis. Hastværksvejen fra Fairbanks blev opgivet, efter at man havde lavet 350 miles af den. Den var ikke konkurrencedygtig i forhold til lufttrafik. Den ligger som et åbent sår i landskabet.

Utilstrækkelig brug af grus ved vejbyggeri fører til optøning af permafrostlaget og alvorlig nedbrydning af tundraen.

Et af de særlige arktiske fænomener er pingoerne. Det er vulkanlignende bakker, men hvordan de er dannet, diskuteres stadig. Sandsynligvis er de opstået som følge af det pres, der opstår, når de lag, der har været tøet op om sommeren, atter fryser om efteråret. Denne nedfrysning starter selvfølgelig fra oven, og der ved kommer det nedenfor liggende lag i klemme, og hvor det nyfrosne lag er svagest, sprøjter jord og vand op og fryser.

Disse pingoer er fixpunkter i det flade terræn. De er blevet brugt ved de seismiske målinger, der går forud for olieboringerne. Dvs. der særlig her ved pingoerne har været

trafik af traktorer, bulldozere, dimster-damsters, scrapers (en slags vejhøvle) og hvad de nu hedder disse mangejulede uhyrer. Et luftfoto af en pingo ligner mest af alt et guldsmedevindue efter et mislykket indbrud. Pingoerne har også været brugt som yngleplads af polarræven. Har været. Mange af dem har sagt op.

Det teknologiske menneske er kommet til arktis, og det har sin pris. Prisen er langtidsvirkninger på plante- og dyrelivet, på miljøet. Hvor sendrægtige planterne er i arktis kan illustreres ved, at venter man en sten, således at der kommer en frisk flade frem, vil det tage omkring 100 år, inden den sædvanlige sorte lav får fodfæste på den blotlagte flade.

Fartbegrænsning

Fartbegrænsningen i de biologiske processer i arktis skyldes kulden. Det er koldt i arktis om vinteren, helt ned til -32 grader i gennemsnit for februar måned ved station Nord. Så ekstremt lave temperaturer forårsager i allerhøjeste grad ændringer i landskabet. Har bulldozeren lavet sår, giver frosten betændelse.

Det sorte olieeventyr

Den 18. juli 1968 blev der fundet et stort oliefelt ved Prudhoe Bay på nordkysten af Alaska. Hvis oliegeologernes første antagelser slår til, ligger 1/2 af Alaska på olieførende lag. Det gælder også de kystnære områder. Der har været privat olieefterforskning i snart sagt alle områder af Alaska. Et af de

første steder var Cook Inlet. Her fik man klart set, hvilke problemer der knytter sig til udforskning og produktion af olie: Et netværk af traktorspor over tundraen og gennem skoven. Luft- og vandforurening. En milelang sky af røg flakker over landskabet, når spildgas afbrændes. I hundredvis af olieudledninger fra tankere, oliekluder og pipelines er blevet rapporteret. Nogle af disse har dræbt ænder og ødelagt fiskernes muligheder. Livet i Anchorage er ændret. Byen er ikke længere en lille by, der betjener militærbasen og turisterne, Anchorage er i vækst, både hvad angår befolkning, og hvad angår problemer. Som Alice, der spiste af den forkerte side af svampen.

Skal disse stednavne "oversættes" til grønlandsk til næste år?

Radioavisen 19.1.74: Professor Niels Ægidius Andersen udtaler til Vejle Amts Folkeblad, at tekniske kalkulationer har vist, at der findes koralrevsformationer i Nordgrønland, som rummer 40-50 millioner tønder olie, der vil kunne udnyttes uden videre med den nuværende teknik uden fare for at ødelægge den grønlandske natur.

Børsen 24.1.74: Oliekoncession midt i naturpark. På nuværende tidspunkt er udvindingen af olie i en slags fostertilstand, så følgerne af fremtidens olie-boom vil blive ufattelige dimensioner. Hertil kommer følgevirkningerne i form af transport af mennesker og materiel.

Konstruktionen af den 800 miles lange 48 tommers pipeline fra Prudhoe Bay til Valdez, en isfri havn ved Alaska Gulfen, vil markere starten på det sorte guldeventyr.

Ofte kigger man så intenst på en enkelt iøjensfaldende sag, at man glemmer andre ligeså vigtige. Det nordlige Canada vil i løbet af et par

år være gennemvævet af et net af rørledninger. Ved Pechora-floden har sovjetiske geologer fundet det nordlige Ruslands hidtil største forekomster af naturgas.

Olie får is til at smelte

Efter Torrey Canyons forlis ud for den engelske kyst fik vi en smagsprøve på, hvad en oliekatastrofe vil sige i dag, for Torrey Canyon regnes i dag for et lille tankskib. Skal vi forestille os en lignende begivenhed udspillet i arktis, må vi transponere problemerne et par oktaver. På grund af den langsomme nedbrydning i vand, der er omkring frysepunktet antages det (2), at olie, der er kommet til arktiske have, vil være 50 år om at blive nedbrudt. Olie er det ideelle middel til at få is til at smelte.

I juni og juli måned modtager de arktiske egne over 70 grader mere solstråling end noget andet sted på jordkloden. Af denne grund er isen meget følsom over for ændringer i tilbagestrålingen (albedo). Gyder man olie på vand eller is mindskes tilbagestrålingen. Der er lavet nogle beregninger for perioden 1. juni til 30. august (3):

10% reduktion i albedo giver 60% reduktion i ismængde.

20% reduktion i albedo fører til at isen er væk efter 2 år.

I Chedabucto Bay på Nova Scotias kyst forliste tankeren Arrow d. 4. februar 1970.

108.000 tønder olie flød ud. (1 tønde = 120 liter). Der er som bekendt mange forskellige typer af olie. Den olie som flød ind på den engelske kyst efter Torrey Canyons forlis indeholdt 80 % vand. I Chedabucto Bay blev bugtens 900 km² dækket i løbet af 2 uger. Der blev observeret olie ned til 50 meters dybde. Dette skyldes bl. a., at det drejede sig om meget stabile emulsioner

med kun 36 til 53 % vandindhold. Der bredte sig en tunge af olie østpå fra munden af bugten. Den var 10 km bred og omkring 70 km lang. Blir det Disko Bugten næste gang?

Energikrise - for hvem

Energikrisen har ført til, at verden råber på olie. Den sidste olie til Europas lamper. Endnu en gang er det på sin plads at kigge på følgende skema (4).

	% af verdens befolkning	% af råstofforbrug
I-lande	28	95
U-lande	72	5

Skal vi råbe lidt højere? Men om denne forfordeling i stedet.

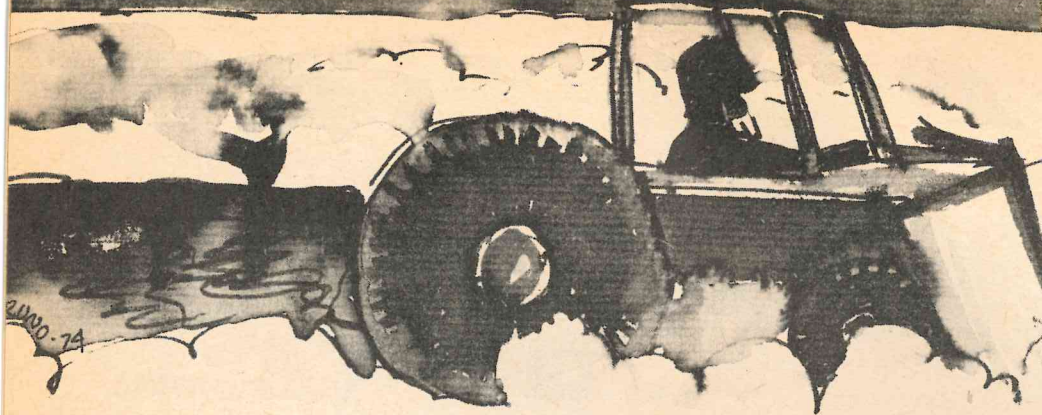
Stødpuder

De simple arktiske økosystemer har færre stødpuder til at beskytte sig mod invasion af fremmede kemikalier. Pesticidrester (f. ex. DDT) er allerede indbygget i fedtvævene på polarfugle og sæler, oliepletter var almindelige i de arktiske farvande selv før supertankererne begyndte deres regelmæssige besejling. Strontium-90 og cæsium-137 fra atmosfærisk nedfald er indbygget i arktiske laver og de dyr, der lever af disse. Rensdyr har høje koncentrationer af radioaktivt strontium i deres knogler. Lapperne havde i 1965 en uhyggelig verdensrekord, idet de havde den højeste radioaktive udstråling af nogen menneskelig befolkning.

Hastværk

Hertil kommer så at de miljømæssige problemer mangedobles som følge af de stakåndede beslutninger. Panik før lukketid. En ting må det være muligt at skabe enighed om. Dette er galværk, fordi det er hastværk.

Men har vi da ikke nogle viden-

Jnuit Nunaat - menneskenes Lande

For længe siden kom vi til landene
vi nu bebod
Vi levede af den rige natur
og hentede vor styrke dér
det som vore forfædre besad
skal tilfalde vore efterkommere
det er menneskenes lande
de skal forblive på deres hænder.

Så kom de, hvis øjne er anderledes
og indførte deres levevis
de prædikede hellige skrifter
og ville påvirke os i alt
deres kronede hoveder
bød dem styre vore lande
tage rigdommene
og sælge over hovederne på os.

Til jer,
som vi valgte ind i rådene:
Vi har været lullet i søvn
som ét folk vil vi rejse os
det som vore forfædre besad
må tilfalde vore efterkommere
det er menneskenes lande
de skal styre dem som ét
de skal forblive på deres hænder.

Malik
dansk gendigtning: Ib Michael

Fra SUME's nye plade (DEMOS)

skabsmænd, der varetager vores allesammens interesser i den sag? For Grønlands vedkommende har man ikke noget egentligt organ.

Der er planer om at oprette en stødpude af biologer, der skal besigtige, hvor galt det efterhånden bliver.

Der er jo nemlig det ved det, at hvor mærkeligt det end lyder, så kræver det lang tids undersøgelser at måle langtidsvirkninger. Så et undersøgelsesprogram kan meget vel blive en konstatering af, om det nu også går så galt, som man spår.

En løsning for fremtiden

Forurening i arktiske områder er ikke blot et spørgsmål om konserverdåser og glasskår, langt vigtigere er den systematiske forgiftning

af dyr og planter med radioaktivt nedfald og tungtmetbrydelige stoffer, samt langtidsvirkningerne som følge af mineral- og olieudvindingen.

Politikerne og embedsmændene er usikre vagthunde, der skiftevis gør og holder kæft.

Den eneste løsning med indbygget fremtid er, at politikere, embedsmænd og videnskabsmænd tildeles rollen som formidlere under det grønlandske landsråd. Derved får grønlænderne mulighed for at få egen hånd om egen sag.

Litteratur:

- (1) Productivity and Conservation in Northern Circumpolar Lands. Switzerland 1970.
- (2) Science. Vol. 181, p. 56.
- (3) J. Geophys. Rev. Vol. 76, p. 1550. 1971.
- (4) U.N. Yearbook.

Havet omkring Grønland

Havet udgør ca. 70% af jordens overflade. Til trods herfor udgør produkter fra havet mindre end 5% af menneskets ernæring. Dette skyldes først og fremmest at havet består af store "ørkenområder" d.v.s. områder, hvor der ikke findes meget liv. Samtidig har man indtil nu ikke forstået at udnytte havets ressourcer på en særlig fordelagtig måde. Meget af den værdifulde protein, der er blevet opfisket fra havet, er nemlig blevet brugt til produktion af fiskeolie eller grisefoder. Endelig har man endnu ikke formået at udnytte de første led i fødekæderne i form af plankton og småfisk.

De områder af havet, der har det frodigste liv, er de lavvandede områder nær kysterne med dybder fra 0-500 m. Derfor har Grønland med sin lange kyststrækning et forholdsvis stort spisekammer lige uden for døren. De nordlige kyster

besidder dog på grund af klimatiske forhold ikke nogen særlig stor rigdom af fisk.

I 1968 var verdensfangsten 60-70 mill. tons fisk. Tilsvarende var tallene for Danmark ca. 800.000 tons og for Grønland ca. 35.000

tons. Hertil skal dog tilføjes, at andre nationer fangede ca. 350.000 tons ved de grønlandske kyster.

Fiskeriet - en påtvungen monokultur

Grønlands fiskeris historie kan groft deles op i følgende perioder.

Det gamle grønlandske samfund var indtil ca. 1890 baseret på fangsten og jagten. Fiskeriet havde således en ringe betydning, og var domineret af fangsten og jagten. De enkelte funktioner i samfundet var meget kollektivt betonedede, og der fandtes særlige regler for fordeling af bytte.

I tiden fra ca. 1890-1920 udviklede fiskeriet sig til et egentligt hovederhverv for dele af den grønlandske befolkning. Dette skete på baggrund af danske forsøg og hermed forbundne "initiativ". Den danske stat monopoliserede straks handelen.

Først monopoliseredes laks og helleflynder, senere torsk. Denne omvæltning fik betydning for det gamle grønlandske samfundsmønster. Den individuelle ret til sit bytte ved fiskeriet slog det gamle mønster i stykker. Gensidig afhængighed og samarbejde blev erstattet af gensidig konkurrence.

Fra ca. 1920 skete der en kraftig forøgelse af de grønlandske torskeforekomster. Dette styrkede udviklingen inden for fiskeriet. Der blev skabt kunstige behov for nye materialer og nyt materiel. Grønlanderer, der var beskæftiget ved fiskeriet, kunne nu ikke længere selv tilfredsstille sine umiddelbare fysiske behov. Der var således indirekte blevet skabt et marked for afsætning af nye varer i form af levnedsmidler og lignende. Handelsstationer voksede op. Det skulle senere vise sig at disse handelsstationer blev naturlige centre for bydannelsen. Under denne udvikling blev grønlanderer mere og mere tingsliggjort. Den menneskelige faktor smuldrede bort. Grønlanderer blev et led i produktionen.

I tiden efter anden verdenskrig påbegyndtes en egentlig industrialisering af fiskeriet. Forskellige forædlingsled blev tilføjet produktionen. Handelsstationerne voksede sig efterhånden større og udviklede sig til mindre bysamfund. Centraliseringen fik førsteprioriteten i den politiske linie. Mange af mindre produktionssteder nedlagdes bevidst. Prispolitikken fremskyndede ligeledes centraliseringen - der blev givet større pris ved produktionscentrene end ved de mindre indhandlingssteder. Der blev åbnet for den private danske kapital og den meningsløse manipulering med arbejdskraften kunne begynde. Den sidste rest af grundlaget for grønlanderens gamle erhverv - lokalkendskabet blev frarøvet ham. Det grønlandske samfund havde udviklet sig til en monokultur, der var behersket af fremmed kapital og initiativ.

Det grønlandske fiskeri i dag er præget af, at det grønlandske samfund som monokultur må imødegå en endnu kraftigere udvikling end hidtil af økonomiske hensyn. Målene i den nærmeste fremtid er således helårsbeskæftigelse og udbygning af fiskerflåden med en række

havgående trawlere. Det grønlandske fiskeri skal udvikles til et fiskeri på internationalt plan.

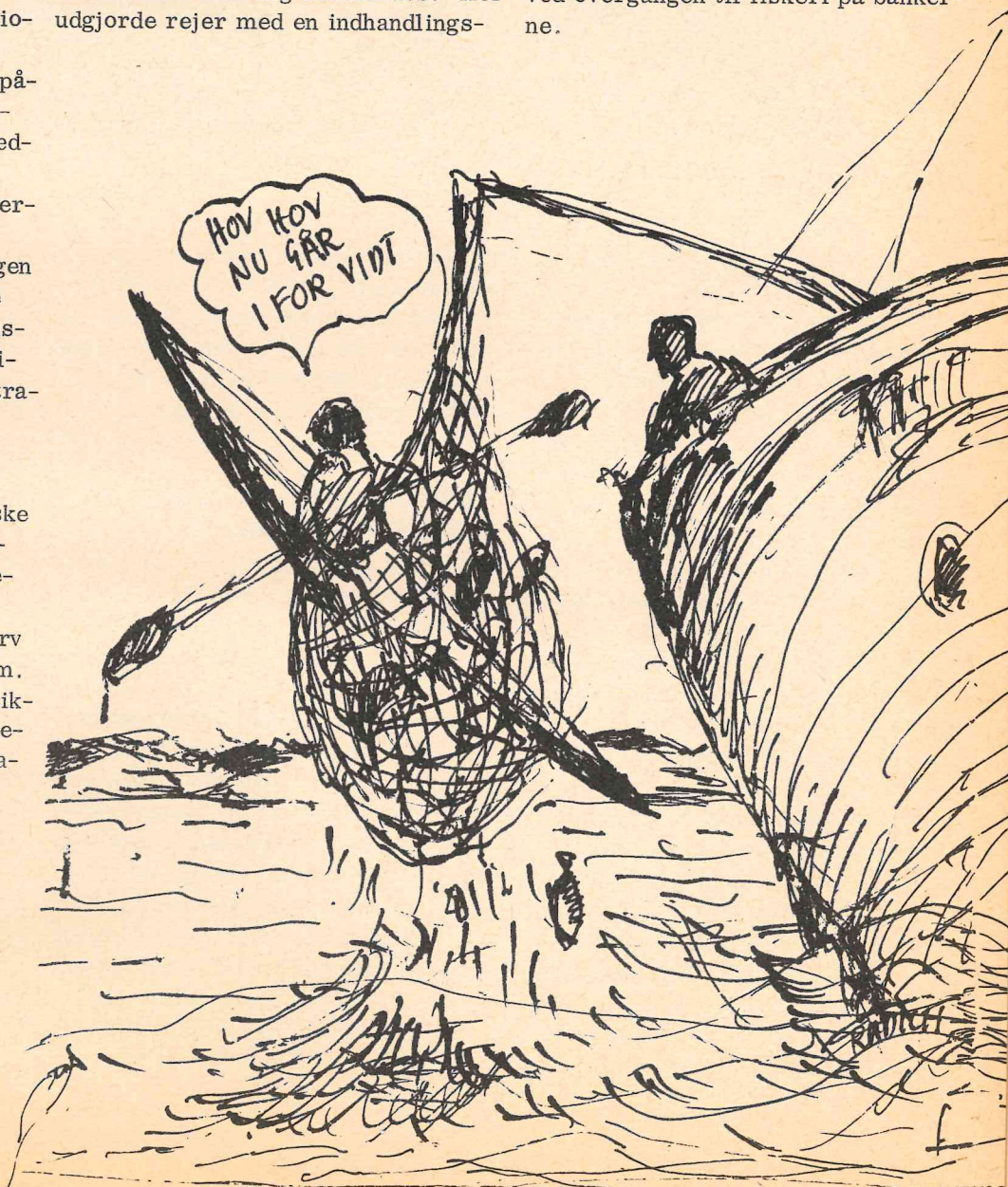
Fiskeriet i dag

Grønlands fiskeri udgjorde i 1971 38.000 tons. Torsken var vægtmæssigt nummer et med 20.000 tons. Herefter fulgte rejer (9.000 tons), havkat (3.000 tons), skællaks (1.300 tons), hellefisk (1.000 tons) og forskellige andre. Værdimæssigt forholdt situationen sig anderledes. Her udgjorde rejer med en indhandlings-

værdi på 15 mill. kr. ca. 35% af den samlede indhandlingsværdi. Skællaks androg 14 mill. kr., torsk 11 mill. kr., mens de øvrige havde ringe betydning.

Andre nationer fiskede i 1968 ca. 350.000 tons. Dette var hovedsagelig torsk. Tyskland (vest-), Portugal, Færøerne, Norge, England og Frankrig er de nationer, som har det største fiskeri ved de grønlandske kyster. Vesttyskland tegner sig således for 1/4 af fangsten af torsk. Rejer fiskes endnu fortrinsvis af grønlandere og danskere, mens også nordmænd, færinger og svenskere deltager i laksefiskeriet.

Udviklingen af det vægtmæssige udbytte har både for Grønlands og andre nationers vedkommende været klar. I 1962 kulminerede fiskeriet således med et udbytte for Grønlands vedkommende på 45.000 tons og for andre nationers vedkommende på 540.000 tons. 1966-67 var der en midlertidig bedring, som for Grønlands vedkommende blev forstærket ved overgangen til fiskeri på banker-

Rejepillere på grønlandsk konserverfabrik

Fiskene forsvinder

Spørgsmålene, som fremover vil melde sig, vil derfor være om udviklingen inden for fiskeriet skyldes klimatiske forandringer eller overbefiskning. Endvidere om man på forsvarlig måde kan basere en udvikling i det grønlandske samfund på fiskeriet.

Der er mange ting, der taler for at klimatiske forhold kan have forårsaget nedgangen i fiskeriet. Således er de forskellige arters udbredelsesmønster tydeligvis rykket mod syd. Dette kan muligvis skyldes den lavere gennemsnitstemperatur.

Den kraftige stigning af arbejdsindsatsen pr. udbytteenhed tyder imidlertid på, at fiskebestanden er i tilbagegang langs hele Grønlands kyst. Det mest sandsynlige er at der kombineret både er sket en klimatisk forværring, samt at fiskebestanden er ved at være overbefisket. Dette gør imidlertid risiko-

en for en drastisk nedgang i bestandene større.

Der er således ingen tvivl om, at skal det grønlandske samfund i fremtiden baseres på fiskeriet, må der ske en nedgang i det internationale fiskeri.

Fiskeriet må styres af grønlænderne selv

Det grønlandske samfund er i dag på alle måder bundet af Danmark og EF. Dette gælder også fiskeriet, som har ringe kår i EF. Mange af de nationer, som fisker ved Grønland, er tillige medlemmer af EF. Derfor er der ingen grund til at tro at Grønland under et EF med Danmark som fortaler vil opnå særlige gunstige betingelser til trods for sin særstilling. Det grønlandske folk ønsker ikke medlemskab af EF. Ej heller ønskes den underordnede status under dansk udenrigspolitik. Det grønlandske folk ønsker mere ansvar og bedre muligheder for at styre samfundsudviklingen.

Det grønlandske samfunds udvikling kan højst sandsynligt baseres på fiskeriet. For at dette kan blive en realitet må Grønland imidlertid opnå en hjemmestyreordning og et uafhængighedsforhold til EF, således at man ved hjælp af nogle reguleringsordninger kan begrænse det internationale fiskeri. Dette kan ske i form af en fiskerigrænse, som indeslutter de væsentligste fiskebanker, kvotaordninger, fredninger eller maskeviddebestemmelser. Kvotaordninger og fredninger er svære at administrere og maskeviddebestemmelser foretages af de internationale fiskeriorganisationer, der er behersket af de vesteuropæiske lande. Island har også vist vejen med indførelse af en fiskerigrænse. For Grønlands vedkommende er det imidlertid et spørgsmål om en 50-sømilegrænse er tilstrækkelig.

Grønlands nuværende situation på fiskeriområdet taler under alle omstændigheder for en hjemmestyreordning og en fiskerigrænse.

Grønlands fangst

De dyrearter, grønlænderne driver fangst på, er fortrinsvis hvaler, hvalrosser, sæler, rener, isbjørne, alke og edderfugle.

Sælen er stadigvæk, som man kender det fra de historiske skildringer, det for grønlænderne vigtigste fangstobjekt. Skindet indhandles og udgjorde i 1971 over 65% af den samlede indhandlingsværdi for fangstprodukter. Netsiden er den talrigeste sæl og fanges årligt i et antal af 45.000-50.000. Renen udgør ligesom sælen et vigtigt indhandlingsprodukt. Mens det imidlertid for sælens vedkommende er skindet, der afsættes, er det for renens hovedsagelig kødet. Rensdyrkød, renskind og sælskind udgjorde i 1971 88% af den samlede indhandlingsværdi.

Hvaler dræbes ikke mere i stort antal. Det er de små hvaler såsom marsvin, hvidhvaler og narhvaler, der fanges. Vaagehvalen, der årligt fanges i et antal af 200-300, er dog en af de større hvaler. Knølhvalen og finhvalen, der kan veje ca. 10.000 kg, fanges ikke hvert år. Hvalrossen fanges årligt i et antal under 50. Isbjørneskind er steget meget i kurs vel sagtens også på grund af påtænkte fredninger. Således steg priserne fra 70-71 med 115% til en pris af ca. 1300 kr. pr. skind. Isbjørnen er årligt blevet nedlagt i et antal af ca. 100. Ræveskind indhandles årligt i et antal af ca. 2000 og udgør en samlet indhandlingsværdi svarende til isbjørneskind.

Den samlede indhandlingsværdi var i 1971 5,7 mill. kr.

De typiske fangerdistrikter på Grønland er Angmagsalik, Scoresbysund, Thule, Umanak, Upernavik og Godhavn. Altså områder på østkysten og den nordlige del af vestkysten.

Fangsten i disse områder udgjorde i 1971 over 60% regnet efter indhandlingsværdi. Et andet område, Holsteinsborg, tegner sig for hovedparten af det indhandlede rensdyrkød.

Der er imidlertid andre end grønlænderne, der interesserer sig for fangsten. Således foretages der en organiseret sælfangst fra norsk, canadisk og sovjetisk side. Denne fangst foregår dog hovedsagelig

ved Newfoundland, Ian Mayen i Grønlandshavet samt i den sydlige del af Barents-havet. Der er derfor ikke tale om direkte modstridende

Hvordan 'man' bruger Grønlands ressourcer

Som meddelt bl. a. i INGENIØRENS UGEBLAD i 1973 findes der navnlig i det sydlige Grønland ovenpå indlandsisen meget store smeltevandssøer, så højt beliggende over havet, at vandkraftværker, anlagt nede ved havet, kunne producere 4000 mia. kwt./år eller ca. 10 gange Danmarks kraftforbrug/år, i penge efter de svejtsiske eksperter's beregninger, med en pris på 5 øre/kwt (før "oliekrisen") en ca. 150 mia. kr./år, idet vandet altså skulle føres ned til turbinerne i store rørledninger.

Problemet er nu, hvem skal bestemme, og hvem skal høste disse rigdomme? Ing. Ugeblad er fuld af gode ideer: ved elektrolyse kunne "man" spalte (hav)vand til ilt og brint. Brinten kan - omend med noget besvær - transporteres ud til den store energihungrende verden. Ilten muligvis bruges (af hvem?) til at begynde at redde de forurenede vandløb, søer og have, som f. eks. Østersøen, der dør af iltmangel.

Andre gode hoveder tænker sig, at "man" bruger de grønlandske kraftkilder i forbindelse med den nye storstilede minedrift til at forædle malmene på stedet, hvad der evt. kunne nedsætte transportudgifter, og billiggøre de udvundne me-

fangstinteresser, som ved fiskeriet. Alligevel har man på sælfangstens område forstået at rationalisere med naturens ressourcer.

På denne måde har man mere eller mindre officielt opnået internationale aftaler om kvotaordninger, fredningsperioder samt totale fredninger.

taller. Atter andre fastslår, at "man" kunne anlægge vældige fabrikker for kunstgødning eller for aluminium, der begge er yderst elkrævende, ved siden af kraftværkerne, og derved få billiggjort disse værdifulde produkter. Atter andre peger på det mange meter høje tidevand langs kysten, hvor "man" enkelte steder kunne placere tidevandskraftværker. --- Men hvem er "man"? Landet og ressourcerne er grønlændernes, det samme gælder de biologiske ressourcer, og de nedenfor nævnte mineralske naturrigdomme + kul, olie, gas og uran. Ingen andre end grønlænderne har ret til at beslutte og disponere over disse skatte.

Mineralerne - Grønlands redning eller ødelæggelse

KENDTE MINERALFOREKOMSTER

I undergrunden af Grønlands isfrie fastland kender man idag følgende mineralforekomster, der er store og koncentrerede nok til at udvinding er mulig:

1. Kryolit-forekomst ved Ivigtut; er blevet udnyttet siden 1850. Minen er nu tom, men man har lagre nok af malm til at kunne udskibe en normal årsproduktion i endnu 15 år.
2. Bly - zink - forekomst i Marmorilik i Umanak kommune (4 mill. tons malm). Udnyttelse er begyndt sidst i 1973, og man regner med at holde minen igang i ca. 7 år.
3. Jern-forekomst med følgemineralerne nikkel, kobber og olivin i det indre af Godthåbsfjorden. Meget stor forekomst med ca. 2 mia. tons malm af 38% lødighed (ret fattig malm); rimelig årsproduktion 5 mill. tons malm, hvilket giver 40 års udnyttelse. Anslået værdi 90 mia. kr. (1970-kr.)

Olivin: værdi 1,3 mia. kr., bruges i keramikindustrien, men svær at afsætte.

Nikkel og kobber: værdi 105 mill. kr.

4. Uran-forekomst ved Narssaq, ca. 50 mill. tons malm af lav lødighed, (ca. 300 g ren uran pr. ton malm). Malmen indeholder også thorium.
5. Molybdæn-forekomst ved Mestersvig i Østgrønland, 120 mill. tons malm med lødighed på ca. 0,25% (pæn lødighed, men lettere tilgængelige miner i USA dækker verdensmarkedet). Værdi 4,3 mia. kr. (1969-kr.).
6. Kul på halvøen Nugssuaq (ca. 50 mill. tons) og på Disko, hvor man i minen Qutdligssat har brudt kul indtil 1972. Minen er ikke udtømt, men staten havde underskud på den, hvorfor den blev lukket.

Udover disse større forekomster har man indikationer på andre perspektivrige forekomster f. eks.

Crom på fiskenæsset i sydvestgrønland med følgemetallerne platin og zirkonium, beryllium og niobium ved Narssaq,

Jern (ca. 15 mill. tons malm med 30-35% jern) ved Egedesminde, molybdæn ved Godthåbsfjorden, platin og nikkel ved Nanortalik og titan ved Thule.

Den liberale lov

Lovgrundlaget for udnyttelsen af Grønlands mineraler består foreløbig kun af to love: "Lov om mineraliske råstoffer i Grønland af 12. maj 1965 med ændringer af 21. maj 1969" (mineloven) og "Lov om Grønlands geologiske Undersøgelse (GGU) af 14. juni 1965".

Sidstnævnte lov er meget kortfattet og definerer GGU som et rådgivende organ for Ministeriet for Grønland (Min. f. Gr.). Det skal forestå statens videnskabelige og praktiske undersøgelser af geologiske forhold, men dets vigtigste opgave er dog at

rådgive ministeriet i dettes "bestræbelser til fremme af og kontrol med minevirksomhed i Grønland".

Mineloven er mere omfattende og giver stort set meget gunstige regler for eftersøgning og udnyttelse af mineraler i Grønland.

Loven siger, at alle mineralske råstoffer tilhører staten, men er ellers helt indrettet på at overgive udnyttelsen af dem til private firmaer. Der opereres med tre begreber: forundersøgelser, efterforskning og udnyttelse.

Forundersøgelserettigheder gives for større områder for højst 5 år ad gangen og ofte til flere selska-

ber på samme område. Efter til-ladelsens udløb skal Ministeriet have en redegørelse over resultaterne.

Efterforskningsrettigheder gives som eneretsbevilling for højst 8 og 12 år (i Nord- og Østgrønland). Staten kan opkræve en koncessionsafgift, men dette er så vidt vides endnu ikke sket. Ligeledes kan ministeriet udpege et tilsyn med arbejdet og efter anmodning skal bevillingshaveren indsende prøver af jord- og stenarter samt fundne råstoffer. Til gengæld har firmaet nærmest fri råderet over området og kan lave fornødne afspærringer, samt ved hjælp af ministeriet foretage ekspropriation af eksisterende bebyggelser og rettigheder tilhørende andre, hvis firmaets virksomhed nødvendiggør dette. I loven findes bestemmelser for i hvilke tilfælde bevillingen fortabes, men ministeren kan dog dispensere fra disse bestemmelser!

Udnyttelsesrettigheder gives også som eneretsbevilling og som hovedregel kun til dansk indregistrerede aktieselskaber, der råder over fornødne pengemidler og sagkundskab. Koncessionen gives for højst 50 år og kræver godkendelse fra et fast folketingsudvalg, samt en udtalelse fra Grønlands Landsråd (først her skal landsrådet høres - det har ingen vetoet el. lign.).

Koncessionshaveren skal svare en afgift på mellem 35 og 55% af netto-udbyttet efter at de foretagne investeringer og en passende forrentning af disse er indtjent gennem minevirksomhedens drift. Der er dog i loven levnet mulighed for at opkræve en afgift før der er tale om overskud, men koncessionshaveren kan dog også fritages for indkomstskat af overskuddet og for told og andre afgifter.

Disse bestemmelser betyder, at mineselskabet evt. kan slippe med at betale 35% af overskuddet (alm. selskabsskat er 36%), hvis der i det hele taget på papiret bliver noget overskud; man kender jo de multinationale selskabers evne til at placere overskud der, hvor det er billigst at have dem.

For ekspropriation, tilsyn og lign. gælder de samme bestemmelser som ved efterforskning og herudover skal ministeriet godkende planer for virksomhed og anlæg. Ministeriet kan også give henstillinger om ændring af driften af virksomheden, hvis den-

Storindustri og husflid

Året efter mineloven udkom "Perspektivplan for Grønland 1971-1985".

I denne fastlægges arten af GGU's virksomhed, idet der tales om GGU som en væsentlig faktor for udnyttelsen af Grønlands mineraler. Det påpeges, at GGU bør være i nær kontakt med Min.f.Gr. ved koncessionsudstedelser, og at GGU bør modtage rapporter og følge virksomhedernes arbejde - altså arbejde som kontrolinstans.

I rapporten fastslås det, at alle nu kendte mineralforekomster vil kræve en intensiv mekanisering ved brydning og forarbejdning, mens man med lav mekanisering kan bryde fedtsten, som grønlanderne kan skære figurer af og sælge til de fremmede turister.

Det er ifølge rapporten begrænset, hvad en kommende minedrift kan betyde m. h. t. direkte beskæftigelse for den grønlandske befolkning, mens der vil blive skabt sekundær beskæftigelse indenfor servicefagene.

Der spås med andre ord storindustri til fremmede eksperter med kapital, husflidsarbejde og tjenerskab til grønlanderne.

Ligesom mineloven indeholder perspektivplanen ikke et ord om forurening, om den arktiske naturs sårbarhed eller om miljøbeskyttelse; det har planens fædre nok ikke anset for at være et problem.

Dette er, hvad de danske ministerielle embedsmænd forudså i 1970, og der er allerede flere ting, der tyder på, at forudsigelserne er ved at gå i opfyldelse.

ne skønnes uforsvarlig.

I koncessionen fastsættes i hvilket omfang, der skal benyttes lokal grønlandsk eller dansk arbejdskraft; koncessionshaveren kan dog altid antage personale fra udlandet, når kvalificeret arbejdskraft ikke ellers findes, og hvem andre end mineselskabet kan afgøre, hvad man forstår ved kvalificeret?

En udnyttelseskoncession kan fortabes, men også her kan ministeren give dispensation.

Loven indeholder også nogle almindelige bestemmelser vedrørende ulykker, sundhedsskadelige påvirkninger og velfærdsforordninger.

Endelig pålægges Ministeren for Grønland den opgave at give Grønlands Landsråd årlige oplysninger om de ifølge loven meddelte tilladelser og koncessioner.

Når man læser loven, bemærker man at den er præget af ord som: kan, skal som hovedregel, såfremt, antages, når omstændighederne taler derfor o. lign. upræcise vendinger, og hvor der findes direkte krav og bestemmelser, kan ministeren give dispensation.

Kun ved udstedelse af udnyttelseskoncessioner skal sagen forelæg-

ges politikerne, ellers bestemmes resten af ministeren og hans embedsmænd. Grønlanderne selv bliver ifølge loven praktisk taget ikke hørt, idet de kun kan aflevere en udtalelse ved udstedelse af udnyttelsesrettigheder, samt få en årlig rapport at læse i.

Betænkeligt er det også, at loven ikke indeholder et ord om forurening og miljøbeskyttelse, selv om det ikke var ukendte ord i 1969, da loven blev ændret; dog kan man ad omveje kræve miljøbeskyttende foranstaltninger i koncessionerne, da alle planer skal godkendes.

Alt dette indebærer en risiko for, at med en "velvillig" og erhvervsvenlig minister og dennes loyale embedsmænd, kan danske og udenlandske firmaer næsten få deres koncessionsbetingelser udformet som de selv ønsker.

I det hele taget er lovgivningen præget af at være én stor invitation til den internationale storkapital om at være med til at tømme Grønlands undergrund for værdier og beholde størstedelen af dem selv, mens der drypper et par håndører i den danske statskasse og måske også lidt i den grønlandske landskasse.

I midten 'Den sorte engel' som en mørk aftegning i fjeldet.
Til højre to olietanke ved minebyen Marmorilik.

Den sorte engel og Greenex A/S

Efter minelovens vedtagelse er der givet mellem 55 og 60 undersøgelses- og efterforskningskoncessioner, hvoraf flere dog er udløbet. Koncessionerne er som regel givet enten for olie og gas eller for faste mineraler og i alle efterforskningskoncessioner er radioaktive mineraler undtaget fra rettighederne.

Tilsyneladende alle de store olieselskaber er med til at eftersøge olie og gas og for metallernes vedkommende er det canadiske og amerikanske mineselskaber, der dominerer; de canadiske selskaber er endog tit ejet af amerikanske moderselskaber. Enkelte danske firmaer er også med, dels ældre firmaer, der har ledt efter grønlandske mineraler længe før minelovens vedtagelse, dels nye i faget, f. eks. Superfoss og Uno-X.

- Af udnyttelseskoncessioner er der ialt givet 4, nemlig 3 til delvis danske firmaer og en til et canadisk:
1. Kryolitselskabet Øresund A/S, der delvis ejes af staten, bryder kryolit ved Ivigtut. Dette firma har også efterforskningskoncession på jernforekomsten i Godthåbsfjorden.
  2. Nordisk Mineselskab A/S må udnytte alt undtagen radioaktive stoffer i et stort område nær Scoresbysund på østkysten, hvor det tidligere har brudt bly og zink.
  3. Arktisk Minekompagni A/S må bryde molybdæn og andre mineraler ved den store molybdænforkomst i Østgrønland.

De sidste 2 selskaber er indbyrdes forbundne og har ved lov dansk aktiemajoritet (55%), hvoraf staten ejer en anpart.

De 3 nævnte koncessioner er meddelt før 1965, således at den sidste, nem-

lig Greenex's tilladelse til at udvinde mineraler undtagen kryolit, olie og gas ved bly- og zinkforekomsten ved Marmorilik, er den eneste udnyttelseskoncession, der endnu er givet ud fra minelovens betingelser.

De mange koncessioner viser den interesse, der er for den grønlandske undergrund og næsten hele den isfrie del af landet er omfattet af undersøgelserne. Interessen viser sig også ved at foreløbig et firma, nemlig Internationalt Mineselskab A/S, et slags datterselskab af store canadiske mineselskaber, allerede i december 1971 udsendte en reklamebrochure over sit arbejde i Grønland med forord af den senere grønlandsminister Knud Hertling. Denne brochure er senere blevet fulgt op af en stor farvestrålende tryksag der omtaler de store rigdomme, firmaet mener at have konstateret i nordgrønland; samtidig indbydes alle til at tegne B-aktier i firmaet (aktier, der praktisk taget ikke giver indflydelse på firmaets drift), så den enkelte dansker kan være med i "eventyret".

Også GGU arbejder videre overalt i Grønland på at finde nye mineraler, der kan udnyttes, og samtidig hjælper det de private firmaer til rette på Grønland, f. eks. med en praktisk vejledning angående bl. a. is-, vind- og vejrforhold; denne vejledning indeholder dog ingen oplysninger om de farer, der er for at skade den arktiske natur og hvordan dette evt. kan undgås.

GREENEX A/S.

Dette selskab - et dansk aktieselskab - ejes af det store canadiske mineselskab Cominco, der formentlig igen kontrolleres fra USA og har en aktiekapital på 100 mill. kr.

Selskabet har konstateret ca. 4

mill. tons bly- og zinkmalm i fjeldet "Den sorte Engel" ved Marmorilik og fik d. 22. jan. 1971 udnyttelseskoncession over området gældende i 25 år.

Siden har selskabet efter sigende investeret ca. 300 mill. kr. i opbygning af en mine og selve malmbrydningen er påbegyndt omkring årsskiftet 1973/74, d. v. s. allerede 2 år efter at selskabet har fået koncessionen - det må siges at være gået stærkt!

Det er planen at bryde og koncentrere 1650 tons bly- og zinkmalm pr. døgn; d. v. s. at minen sandsynligvis er udtømt om ca. 7 år.

Minen vil beskæftige 250 mand, og selskabet har i store annoncer i danske dagblade søgt arbejdere mens det er gået så stærkt, at det ikke har været muligt at oplære grønlandere til minearbejdet, hvorfor det bliver meget få grønlandere, der kan få arbejde ved minen.

Hastværket omkring minens opbygning betyder ud over problemet med uddannelse af grønlandske arbejdere, at udgifterne har været høje hvilket betyder, at det er tvivlsomt, om selskabet på papiret får noget overskud. Dette betyder igen, at staten måske ikke får noget i pengekassen, da Greenex's eneste økonomiske forpligtelse overfor statskassen er at aflevere 45% af overskuddet. Denne risiko forstærkes af, at malmen evt. skal sælges til et søsterselskab under Cominco, der planlægger at bygge et zinksmelteri i England; dette giver samme muligheder for flytninger af udbytter, som man har mistænkt de store olieselskaber for at gøre.

Minedriften vil medføre en forurening af naturen, navnlig vil fjorden ved Umanak blive tilført store mængder skyllevand indeholdende tungmetallerne bly, zink, cadmium, kobber, nikkel, kobolt, og kviksølv samt arsen, antimon, jern, natriumcyanid, kalk, svovlkis, organiske forbindelser og skumdannende stoffer. Ialt vil der årligt blive udledt 350.000-400.000 tons affaldsvand, hvoraf 1/4 udgøres af tungmetaller, bundet som sulfidmalme.

For at man senere kan bedømme, hvilken indflydelse på områdets fauna og flora denne udledning forårsager, har ministeriet haft en biolog og en vandtekniker, begge fra ATV, til at foretage baggrundsmålinger, fjordens dybdeforhold, vandskifte og

kemiske og biologiske tilstand. Disse teknikere har to somre i træk haft en uge til målingerne, målinger erfarne grønlandsforskere siger kræver måneders arbejde, især i en så barsk natur som den grønlandske.

Min.f.Gr. er da også blevet skarpt kritiseret fra mange sider for, hvor lidt det gør for at kontrollere og begrænse denne kommende forurening, der bliver den voldsomste af sin art på dansk område.

Drømmen om olien

Endnu er der ikke på Grønlands fastland eller dets kontinentalsokkel fundet olie og gas eller spor af sådanne forekomster. Alligevel har ministeriet og olieselskaberne store forhåbninger om, at olien findes i endog store mængder.

GGU mener, at de geologiske forhold opmuntrer til at lede videre og der er da også fundet olie lige på den anden side af Baffinbugten - nærmere betegnet på Ellesmere Land nær Thule.

Et ministerielt udvalg har udarbejdet en modelkoncession som standard for, på hvilke vilkår man vil give oliekoncessioner. Modellen forelægges folketingsudvalget og Grønlands Landsråd, og ministeriet mener at kunne udstede koncessioner allerede i begyndelsen af 1975, og de første olieboringer vil formentlig finde sted i sommeren 1976.

De første koncessioner vil blive givet på fastlandssoklen udfør Sydvestgrønland; et område, hvor isbjerge og pakis ofte umuliggør sejlad.

Man har ved udformningen af modellen skævet til det norske nordøsystem med koncessionsblokke af ca 400 km², og økonomisk set vil staten opkræve arealleje, afgifter for

bl.a. isrekognoscering, produktionsafgifter, bonus samt 55% af udbyttet. (Information 29.10.1973).

Koncessionsbetingelserne indeholder ikke endelige regler for sikkerhedsforhold, beskæftigelse, sociale forhold og miljøbeskyttelse, idet staten vil have muligheder for, at fastsætte disse efterhånden som olievirk-somheden skrider frem.

Her forestiller man sig vist en slags David-Goliat forhold, den danske stat overfor de store olieselskaber, hvor det lille Danmark vil være i stand til at bremse eller standse olieudvindingen af miljøhensyn, når forureningen bliver for stor. Det vil dog nok blive Goliat, der vinder i den sag, når først storkapitalen har investeret milliardbeløb i udvindingen af den grønlandske olie.

Det er på baggrund af den store betydning, en sådan modelkoncession vil få, meget betænkeligt, at der næsten ingen tid bliver til offentlig debat om indholdet, før de første koncessioner bliver givet.

Formanden for Grønlands Landsråd har da også i sin nytårstale, jan. 1974 advaret mod forcering af olieudvindingen og ønsket, at den størst mulige sikring mod forurening fastholdes.

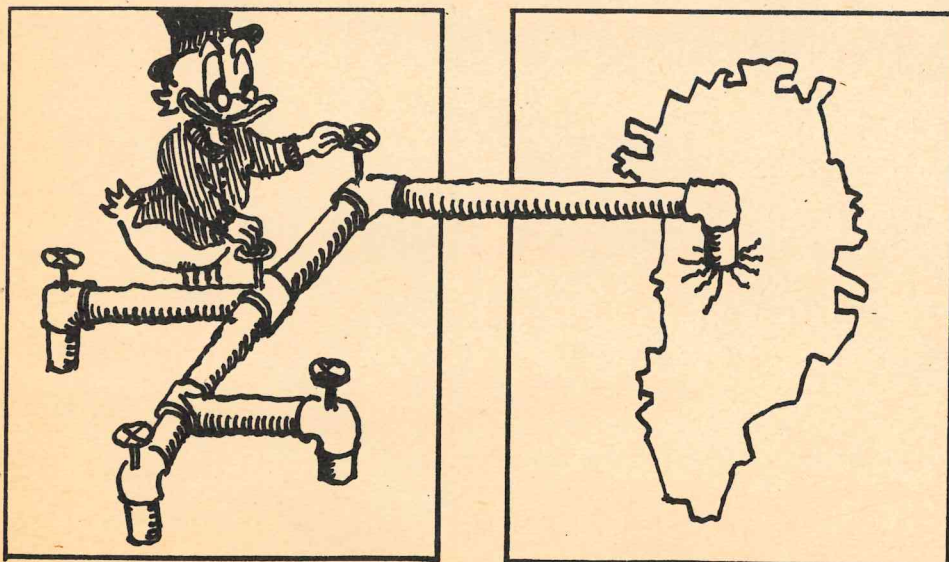
Uran

Uranforekomsten i Kvanefjeldet ved Narssaq er af ret lille størrelse og med en lavere lodighed end de hidtil udnyttede forekomster, men med den større efterspørgsel på uran, der vil komme p.gr.a. den såkaldte oliekrise og den almindelige udbygning af atomkraftværker, vil en brydning af forekomsten økonomisk kunne svare sig om nogle år. Det vil tage 8 år at sætte en produktion i gang.

Uranminen vil kunne give ca. 400 tons ren uran årligt, hvilket svarer til forbruget i kernekraftanlæg med en samlet kapacitet på 2000-2500 MW (=2-3 meget store atomkraftværker). Foruden uran indeholder malmen thorium (ca. 750 g pr. ton malm) samt forskellige mængder af beryllium, niobium, zirkonium, zink, natriumfluorid og sjældne jordarter. Der skal investeret ca. 190 mill. kr. (1970-kr.) i minen, og driften vil koste 40 mill. kr. årligt. Det er endnu uvist om staten vil foretrække at bryde uranen selv eller overlade det til private selskaber.

En uranmine med tilhørende behandlingsanlæg vil givetvis forurene fjordkomplekset omkring Narssaq. Malmen bliver ved behandlingen omdannet til uransulfat, men også sulfater af natrium, jern, zink, mangan, beryllium og zirkonium vil fremkomme. Natriumsulfaten er et værdifuldt biprodukt, som kan sælges, men de øvrige sulfater skal skaffes af vejen, enten med affaldsvandet eller i fast form. Desuden vil 30% af uranen forblive i den brugte malm, der henlægges som terrasser. Det vil sandsynligvis ikke kunne undgås at den sønderdelte uranmalm og de eventuelle henlagte sulfater med tiden vil blive udvasket og ført ud i fjorden.

På grund af oliekrisen er kerneenergien kommet stærkere ind i energidebatten, men modstanden mod atomkraften er ligeledes vokset, og med den foreliggende uvished over den fulde risiko ved udnyttelsen af atomenergien må man håbe, at det ikke bliver aktuelt at bryde uranen ved Narssaq. Den får forhåbentlig lov til at blive liggende til kommende generationer, der vil forstå at udnytte de radioaktive mineraler på en mere fornuftig måde, end vi gør i dag.

Pengene i kamp mod miljøet

Bestræbelser på miljøbeskyttelse på Grønland er af meget ny dato. Forureningsproblemerne har hidtil været begrænset til knuste flasker og udtjente biler, ellers har man verdens reneste miljø.

Med mineraludnyttelsens fremmarch træder miljøproblemer af helt andre dimensioner ind i billedet, og hvis der ikke passes meget på, vil store naturområder blive ødelagt.

Miljøødelæggelser kan ikke undgås, for hvor der er industri, er der forurening, og minevirksomhed og olieudvinding hører til de store forurenere:

Luftforurening:

røg fra kraftkilder; svovlholdige affaldsgasser; støv og flyveaske.

Vandforurening:

kemikalieholdigt spildevand; nedrivning i grund- og overfladevand af råolie, brændstoffer, kemikalier og udvaskede stoffer af det faste malmaffald; oliespild på havet.

Overfladeforurening:

findelt materiale i store mæng-

der; opfyldning af søer og tilstopning af vandløb.

Varmeforurening fra:

varmt spildevand; varmtvandsledninger; opvarmede "pipelines" (jvf. problemstillingen fra Alaska).

Direkte skader for dyrelivet:

Indgreb i naturlige græsgange for rensdyr og får; forstyrrelse af fuglefjelde og andre ynglepladser; indgreb i lakselve samt ændringer i fiskelivet p. gr. a. varme- og kemisk forurening af havet.

For bl. a. at mindske miljøskaderne p. gr. a. denne forurening har Min. f. Gr. i 1971 nedsat en "arbejdsgruppe vedrørende koncessionshaveres tekniske aktiviteter i Grønland". Denne gruppe afleverede juli 1972 en rapport, hvori den har forsøgt at danne sig et overblik over, hvilke regler og kontrolforanstaltninger, der er nødvendige for, at staten kan begrænse ødelæggelserne.

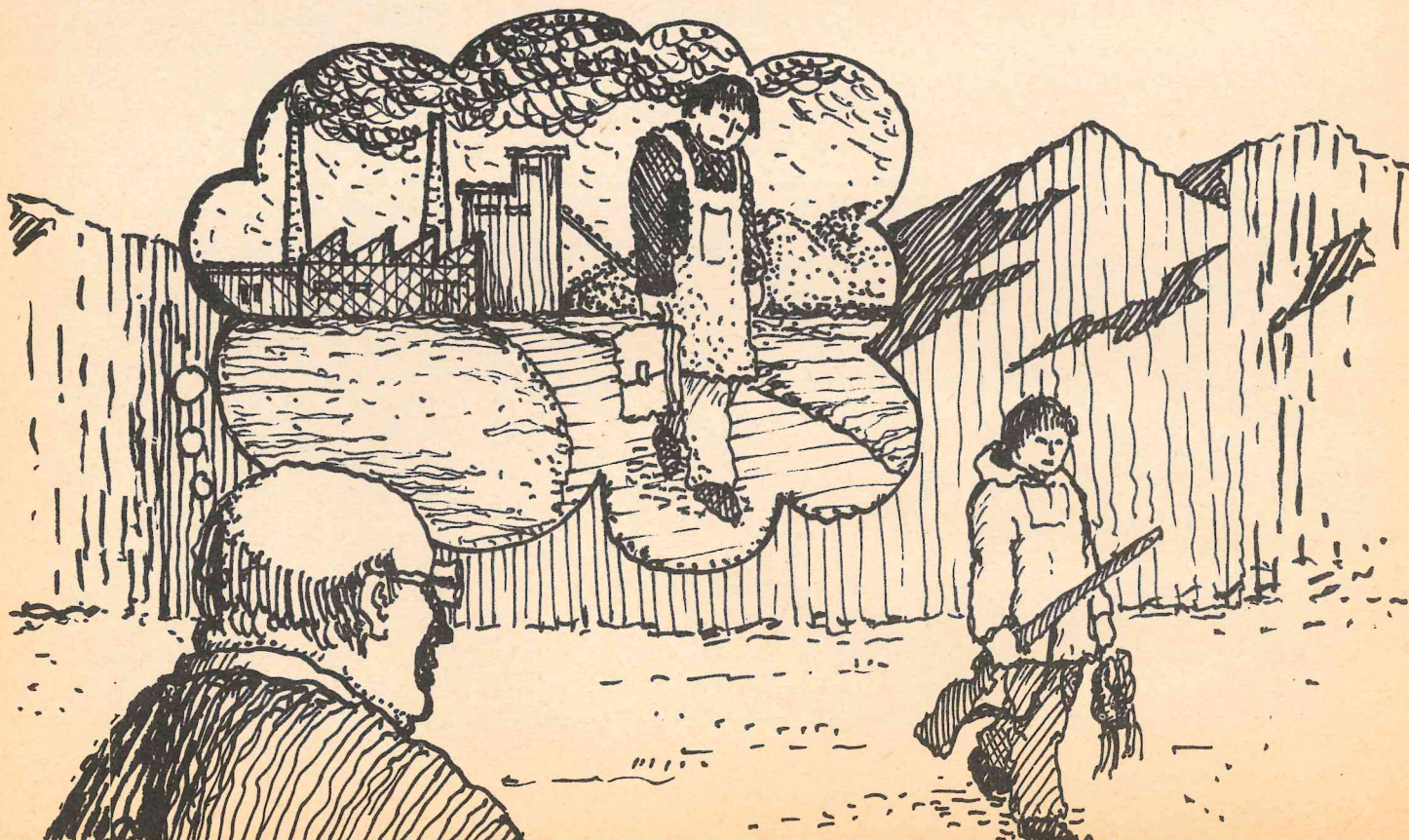
Gruppen mener, at der kun skal fastsættes generelle regler for und-

gåelse og modvirkning af forurening, samt at staten i koncessionerne skal tage sig det forbehold, til enhver tid at kunne fastsætte nærmere bestemmelser (jvf. modelkoncessionen for olie). Rapporten siger samtidig: "I hvor stor udstrækning der bør fastsættes reguleringer af koncessionshaveres virksomhed ud fra hensynet til modvirkning af forurening, må i hvert enkelt tilfælde bero på en afvejning af på den ene side hensynet til koncessionshaverens interesser, der i hovedsagen vil være af økonomisk karakter, og på den anden side hensynet til, i hvilket omfang man vil kunne tolerere indgreb i den grønlandske natur".

Man er altså parat til at indgå kompromisser mellem økonomiske interesser og miljøbeskyttelse med naturødelæggelser som følge.

Ministeriet følger formentlig de retningslinier, der er lagt af arbejdsgruppen; dette er olie-modelkoncessionen i hvert fald et eksempel på.

Vi må altså forudse, at Grønland i fremtiden vil opleve en stadig voldsommere forurening, idet ministeriet formentlig i hvert enkelt tilfælde vil lægge mere i den økonomiske vægtskål end i miljøbeskyttelsesvægtsskålen; hvorfor skulle grønlandsmministeriet gøre anderledes end de andre "syddanske" ministerier - miljøministeriet incl. ?

Sproget som undertrykker

I sit svar til mig i GRØNLANDSPOSTEN nævner hr. Bernhard Tastesen igen sprogproblemerne, som jeg kunne have lyst til at komme med et par bemærkninger om, da vi lige har behandlet disse problemer på mit seminar "Grønlands Økologi" på Københavns Universitet.

I den danske folkeskolelov står der, at undervisning i fremmede sprog skal påbegyndes "senest i det 5. skoleår", dvs. senest når barnet er ca. 12 år gammelt. Det første sprog er som regel engelsk, senere kommer tysk. Men skolerne må gerne begynde før, og en del skoler påbegynder undervisning i fremmede sprog 1 a 2 år før, dog sjældent før barnet er ca. 10 år gammelt.

Et nyt skolelovsforslag er på trapperne: der foreslår man tidsfristen sat til "senest i 4. klasse", altså rykket 1 år frem.

I Sønderjylland begynder man med tysk.

Hvordan skal nu alt dette fortolkes? Kan det ikke tolkes derhen, at de danske lovgivere har ment, at danske børn helst skulle udvikle deres eget modersmål i ro og fred i nogle år, til de har nået en vis modenhed også hvad sprogsans angår. At først når man til en vis grad kan beherske sit eget sprog, så kan det nytte at begynde at lære de fremmede?

De danske lærere

Mærkeligt nok har man andre regler i Grønland: dels foregår undervisningen ikke bare på barnets mo-

dersmål, for der er ikke sørget for at uddanne grønlandske skolelærere nok, - i sig selv en mærkelig undladelsessynd, da man jo dog 7 år i forvejen nøjagtig ved, hvor mange børn, der kommer i skolen om 7 år. Dels er reglen den, - som oplyst i det danske undervisningsministerium - at læreren enten kan begynde med grønlandsk og udskyde dansk - eller omvendt. Hvor der er dansk lærer, begynder man med dansk, da danske lærere som regel ikke kan grønlandsk. Hvor læreren er grønlandsk, og han kan noget dansk, begynder man også ofte med dansk. Altså de allerfleste grønlandske børn skal allerede i 7-års-alderen, længe før de behersker deres eget sprog, påtvinges et vildfremmed sprog, som de intet forstår af, og som det tager dem flere år at lære. Disse første skoleår hengår altså i det store og hele med at lære dansk sprog, og uden stort udbytte af den øvrige undervisning.

Det danske skolesystem på Grønland kræver altså en betydelig større sproglig ydelse af de indfødte børn, end det danske skolesystem i Danmark. Hvorfor? Kan det være fordi danskerne mener, at grønlandske børn er mere sprogbevagede, el-

ler mere intelligente, end de danske børn?

Man kunne også spørge: hvordan klarer grønlandske børn denne uhyre belastning, som det er? Kan der ikke let blive slået noget i stykker? Betyder det ikke meget for et menneske, virkelig at kunne beherske i alt fald eet sprog fuldt ud? Kan man tænke sig en menneskelig identitet, uden et fuldt udviklet sprog? Slår man identiteten itu, ved at hæmme barnets naturlige udvikling i sit eget sprog?

Lærerne gør mere skade end gavn

Blandt sprogforskerne var der ikke tvivl.

Forskeren J.S. Halland fastslog bl. a., at "man kan ikke betragte et sprog (f. eks. grønlandsk) som mere eller mindre primitivt end et andet (f. eks. dansk). Sprog og kultur er frie uafhængigheder, hvor det ene ikke forudsætter det andet eller omvendt. --- Begrebet kulturel ligestilling er derfor meningsløst: alle sprog og alle kulturer er ligestillede..."

JSH går imod den udryddelse af de "små" sprog, man har påbegyndt i vor tid, og mener, at "differentiering i menneskelig adfærd og sprog er i sig selv en værdi. Hvis et sprog går til grunde, bliver menneskeheden fattigere. Vil vi danske begå åndeligt folkemord på en minoritet indenfor vore grænser? ... Ved at begynde kundskabsundervisning på dansk sker der det, at man ovenpå et uudviklet grønlandsk lægger et lige så uudviklet dansk. Men en sikker nuanceret sprogudøvelse er en helt nødvendig forudsætning for indlæring af et fremmed sprog.

Man skal gå fra det kendte til det ukendte."

"Politikere, administratorer og undervisere kan ikke sige, at de er uvidende om disse forhold. Allerede i 1953 udgav UNESCO en vejledning, hvori man fremhæver betydningen af at bygge på elevernes modersmål som undervisningsfag". JSH foreslår derfor, at man ændrer undervisningen i Grønland, så der i de første 3 år udelukkende undervises på grønlandsk, og den skal kun sekundært være kundskabsgiven, og kan derfor gives af grønlændere uden den særlige pædagogiske viden, som danske lærere forventes at besidde. I 3.-5. skoleår introduceres det første fremmedsprog. Efter 5. skoleår kundskabsundervisning så vidt muligt på grønlandsk. JSH mener, at danske lærere og

administratorer er overkvalificerede kundskabsmæssigt, men håbløst underkvalificerede til at opfylde grønlandske børns kontaktbehov, hvad der i de første år er langt det vigtigste. De gør mere skade end gavn på Grønland. Og hvis der ikke snart sker en omvæltning, mener JSH sig berettiget til at benævne vor politik på Grønland som racistisk.

En anden sprogforsker havde under sine besøg i Grønland undersøgt en række derboende danskes motiveringer for ikke at lære grønlandsk. Det var nogle interessante svar, der kom. F.eks. svarer een, at det gider han ikke. En anden, at det gør man ikke. En tredje svarer, at han skal jo kun være 2-3 år på Grønland, - så arbejdet med at lære sproget ville være alt for

stort i forhold til det udbytte, han ville få deraf. En fjerde, at det havde han så sandelig ikke tid til, for han skulle jo passe sit arbejde, og tjene penge. Osv., osv.

Men ligger der ikke også i disse mærkværdige danskersvar noget racistisk? Indtager disse danske på Grønland da ikke, hvad vi vil kalde herrefolkets holdning? Kan vi være det bekendt?

Litt.:

Louis Hjelmslev: "Sproget", 1963.

Bertil Malmberg: "Sproget og mennesket", 1965.

Niels E. Hansegård: "Tvåspråkighet eller halvspråkighet?", 1968.

UNESCO: "The use of vernacular languages in education", 1953.

Tore Østerberg: "Bilingualism and the first school language".

Hvem får pengene på Grønland

Det er meget store bevillinger, der i de senere år er gået til det grønlandske budget. Man kunne derfor tro, at Folketinget hvert år grundigt drøftede, hvordan alle pengene skulle bruges, og hvor mange penge, der skulle bevilges. Men således er det ikke. Vi har søgt i det stenografiske referat fra Folketingets forhandlinger, for at finde frem til den sidste debat om det grønlandske budget. Vi måtte da helt tilbage til d. 30.4.1970; på denne dato havde Folketinget den sidste store Grønlandsdebat, idet Folketinget jo ikke kan drøfte bevillinger uden også at drøfte, hvad pengene skal gå til. - Mærkeligt nok har man i årene efter d. 30.4.70 sådan mere administrativt bevilget de årlige kæmpesummer "til Grønland". Og såvidt man forstår, gik der også nogle år før d. 30.4.70, hvor man bevilgede administrativt. Partierne har altså i det store og hele været enige om det grønlandske budget.

Grønlænderne har ingen magt

Hvad blev der da sagt i Folketinget på denne dato? Ja, der blev talt ret meget, og der blev da også stillet nogle spørgsmål til ministeren, der dengang hed A.C. Normann. Men i det store og hele var man forbløffende enig. Alle var enige i at grønlænderne havde for lidt magt på Grønland, var for afhængige, ikke tog del i beslutningerne, som i det store og hele blev truffet af danske, ligesom "90% af alle de kommandoer, der i det år blev afgivet i Grønland, blev afgivet af danske til

grønlændere" som Gunhild Due udtalte. Gunhild Due var betænkelig ved forholdene og udviklingen i Grønland, og kom med forskellige forslag til forbedringer. Men mest nærgående var folketingsmand Kjær Rasmussen, der bl.a. spurgte ministeren: "Hvor stor en del af årsbudgettet på 650 millioner kroner går direkte tilbage til Danmark gennem udsendte og entreprenører? Hvor stor en del af kapitalakkumuleringen i Grønland sker hos danskere og havner i Danmark? Hvor store er og har Grønlands indtægter været for udnyttelsen af mineralforekomster, kryolit og bly m.v.?"

Hvor meget bidrager USA-baserne med?...."

Staten som leder og fordeler

Minister A.C. Normann svarede ikke på disse spørgsmål. Svarene kom senere, men fra en helt anden side, nemlig fra 3 kulturgeografer Steen Folke, Bue Nielsen og Mogens Buch Hansen, der i juni 1972 udgav en rapport: "EN UNDERSØGELSE AF DEN DANSKE STATS UDGIFTER I FORBINDELSE MED GRØNLAND", udgivet af Kbh. Universitets geografiske institut. Denne rapport oplyser, at statens samlede udgifter i forbindelse med Grønland i årene 1951-70 beløb sig til ca. 4500 mill. kr., men iøvrigt beskæftiger den sig særligt med finansåret 1970-71, hvor de samlede specificerede lønudgifter androg ca. 1112 millioner kr., der fordeler sig mellem danskere (dels i Grønland, dels i Danmark) og grønlændere således:

danskere	929 mill.kr.	83,5%
grønlændere	183 - -	16,5%
Ialt	1112 - -	100 %

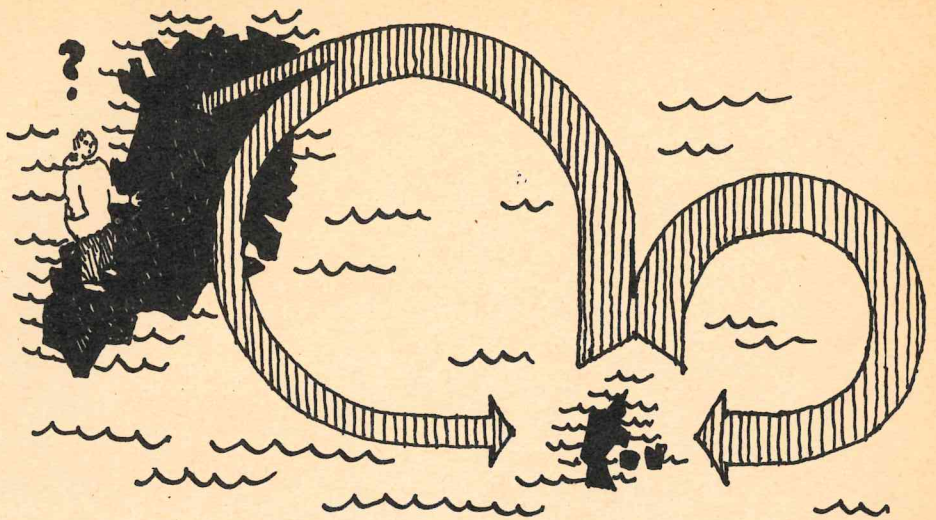
Hvis man medtager et uspecificeret beløb på 41 mill. kr., og ser på fordelingen mellem forskellige slags lønmodtagere, ser bruttotallene således ud:

brutto-lønudgifter ialt	mill. kr.	%
i Danmark	508	44
danske virksomheder for arbejde		
udført i Grønland	146	13
danske i Grønland	284	25
grønlændere	165	14
landsråd og kommuner	9	1
uspecificeret	41	3
	1153	100

medens statens samlede bruttoudgifter i samme år 1970-71, som foruden løn også omfatter materialer, profit, etc., løb op til ialt 1625 mill. kr., ifølge finansloven for 70/71 "til Grønland".

Vi ser altså, at i det år, der her er tale om, året 70/71, cirkulerede næsten halvdelen af hele lønsummen rundt nede i Danmark og havnede i de rummelige danske lommer. Ialt 83,5% havnede før eller senere i danske lommer. Men hvad så med resten, de 16,5% af den samlede lønsum, hvem fik dem?

Det gjorde grønlønderne. Men

hvilke grønlønderne? Mon ikke disse beløb i det store og hele tilfaldt hvad man kunne kalde den grønlandske overklasse, altså netop den del af den indfødte befolkning, der måske havde været i Danmark, talte mere eller mindre dansk, var blevet uddannet af danske, og på disse måder var blevet mere eller mindre daniseret? Og som i alt fald

udgør en betingelse for, at danskerne fortsat kan styre Grønland.

Så man ser altså, at i dette år var det forbavsende få af de mange grønlandspenge, der kom almindelige grønlønderne til gode. Noget andet er, at de ting, der blev lavet for pengene, blev på Grønland. Men det er en helt anden historie.

Mere at læse

M. Boserup: "Økonomisk politik i Grønland". 1950. M.B. har fungeret som regeringens rådgiver mht økonomisk politik siden 1950.

Mads Lidegård: "Det gælder Grønland". 1968; og senere: "Ligestilling uden lighed" Schultz. Kbh. 1973, 112 s.: diskuterer de aktuelle problemer: integrering, hjemmestyre, imperialisme.

R. Gessain: "Ammasalik" Rhodos. 1970. Farverig og levende beskrivelse af forandringen i samfundslivet i dette lokalsamfund med 30 års forskel, fra 30'erne til 60'erne.

Bent Jensen: "Eskimoisk festivitas", - "En livsform ved korsvejen", 1971. Værdifulde skildringer af grønlandsk kultur og dagsaktuelle problemer.

Helge Kleivan: "Grønland i fokus"-69. "Dominans og kontrol i moderniseringen af Grønland". Indtrængende analyser af udviklingen i de seneste år.

Philip Lauritzen: "reportager fra Grønland". Information 1972. 107 s. Gennem samtaler med grønlønderne og danskere belyses en række aktuelle problemer.

Per Otnes: "Den samiske nasjon". PAX 1970. 240 s. 26,- kr. Den første samlede oversigt over samefolkets politiske historie set i sammenhæng med kapitalismens økonomiske og historiske udvikling.

Hartvig Sætra: "Populismen i norsk sosialisme". PAX 1971. 196 s. 19,- kr. Siden 1966 har debatten om ressource- og miljøvern strømmet ind over Norge. Denne debat er forudsætningen for en videre udbygning af populistiske samfundsideer, "som H.S. opfatter dem: "den grønne norske sosialisme".

Ottar Brox: "Va skjer der i Nord-Norge?" PAX 1966. Diskuterer urbaniseringens og industrialiseringens sociale konsekvenser.

Ottar Brox: "Politik. Bidrag til en populistisk argumentation". PAX 1972. 192 s. 23,- n.kr. En artikelsamling, der søger at vise, hvordan en populistisk politik må føre til et andet syn på analysen af samfundet, på strategi og taktik, på det mulige og det umulige.

Andre Gunder Frank: "Kapitalism og underutveckling i Latinamerika", Zenit/Bo Cavefors, Sthlm. 1970. 361 s. Analyserer Chiles og Brasiliens økonomi og påviser, hvorledes de rige landes udvikling fremskynder de fattiges underudvikling. Fremsetter metropol/satellitmodellen.

Niels Højlund: "Krise uden alternativ". Gyldendal 1972. 219 s. 46,- kr. Klar oversigt over den til tider dramatiske debat om Grønland i de danske massemedier, i folketinget osv.: "Måske tiden er inde til, at vi lader grønlønderne bevise, at dette samfund også er levedygtigt".

Fanon: "Fordømte her på jorden". Rhodos. 1964. - Ulandsproblemerne, vurderet set indefra.

Verner Goldschmidt & Chemnitz: "Grønland i udvikling", Kbh. 1964. - V.G. er vel den danske sociolog, der har bidraget mest til forskningen i grønlandske problemer.

Betænkningerne G 50 og G 60. - P-plan for Grønland. - Det grønlandske Selskabs tidsskrift: "Grønland" - "Grønlandsposten". - Årsberetninger for: Min.f.Gr., GTO., GGU, KGH, Grl. Fiskeriundersøgelser.

Peter Friis, m.fl.: "Grønlands Socialhistorie" I-II. DEMOS 1974. En marxistisk tolkning af Grønlands udvikling m. hovedvægten på nutiden.

Komiteen for fiskebestandens bevarelse i Nordatlanten: "Fisk. Fiskeri. Fiskerigrænser". En debatbog om nordatlantisk fiskeri. 130 s. 1974.

Grønland og EF. Demos Debat 2, 1972. 25 s.

Pol.Revy nr. 163. 18.12. 1970. Særnummer om Grønland.

Bogen om Grønland. Politikens Håndbøger. 380 s.

AREAL

Ialt	2.175.600 km ²
Isdækket	1.833.900 -
Isfrit	341.700 -

SYDLIGSTE PUNKT

Sydligste punkt (Kap Farvel)
lidt sydligere end Oslo

HØJDEFORHOLD

Over 65% af indlandsisen er
højere end 2000 m

STØRSTE BYER (1972)

Godthåb	8821 indb.
Holsteinsborg	3753 -
Egedesminde	3299 -
Jakobshavn	3239 -

TIMELØN (incl. tillæg, 1972)

Ufaglærte	853 øre
Faglærte	1291 -
Sømænd	964 -
HK-personale	1048 -

STATENS DRIFTS- OG ANLÆGSUDGIFTER (1972)

Ministeriet for Grønland	293 mill. kr.
GTO (Grønlands Tekniske Organisation)	54 -
KGH (Kgl. Grønlandske Handel)	86 -
Anlægsudgifter	260 -
Udlån	116 -
Ialt	809 mill. kr.

EKSPORT (1972)

Fisk, fersk og frosset	73 mill. kr.
Fisk, saltet, tørret eller røget	12 -
Fiskeprodukter m.v.	52 -
Pelsskind	4 -
Kryolit m.v.	7 -
Andre varer	5 -
I alt	153 mill. kr.

IMPORT (1972)

Nærings- og nydelsesmidler, beklædning og fodtøj	149 mill. kr.
Fast og flydende brændsel	47 -
Tømmer, stål og byggematerialer	58 -
Maskiner og elektriske apparater	92 -
Transportmidler	22 -
Andre varer	135 -
Ialt	503 mill. kr.

ORDLISTE

kvota: mængde
monokultur: ensartet kultur
lødighed: procentvis metalindhold

koncession: rettighed
expropriere: overtage
Arktis: Nordpolen
transponere: oversætte
økosystem: de levende organismer plus deres døde omgivelser i et af-

grænset område
geologi: jordbundslære
permafrost: helårsfrost i jorden
tundra: terræn med permafrost
fixpunkt: fast punkt

BEFOLKNINGSTAL (1972)

Ialt	48581 indb.
Heraf grønland	40089 -

BEFOLKNINGSFORDELING (1972)

Østgrønland	3068 indb.
Vestgrønland	44805 -
Nordgrønland	708 -

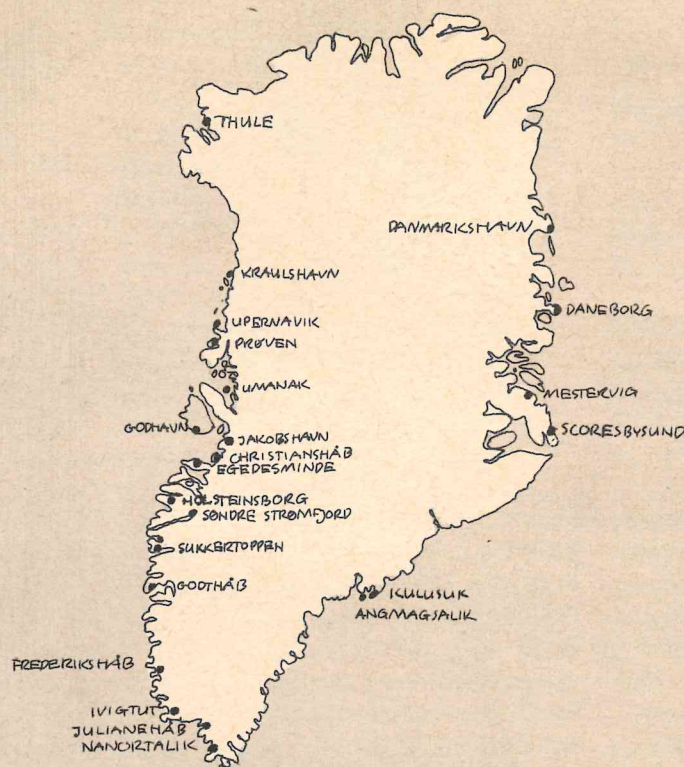
ALDERSFORDELING (1972)

Mænd o. 15 år	15557 indb.
- u.	10244 -
Kvinder o. 15 år	13021 -
- u.	9759 -

ERHVERVSFORDELING (1970)

Indehavere, direktører og bestyrere	1048 pers.
Funktionærer	2518 -
Faglærte arb.	1453 -
Specialarb.	967 -
Ufaglærte arb.	3801 -
Samlet personel	9787 pers.

Grønland i tal

OFFENTLIGE INVESTERINGER (1972)

Eksporterhverv	46 mill. kr.
Offentlige institutioner	53 -
Boligbyggeri	123 -
Offentlige værker m.v.	72 -
Kommunikation og transport	48 -
Forsyningstjenesten	27 -
Erhvervsstøtteejere	13 -
Sociale institutioner m.v.	15 -
Ialt	397 mill. kr.

FORBRUG (1968-69) kr. pr. lønmodtagerhusstand

	Grønlander	Udsendt
Bolig	1962	485
Brændsel	1760	2070
Fødevarer	7596	8798
Drikkevarer	1994	3285
Tobaksvarer	2261	2474
Beklædning	2833	3674
Fodtøj	677	681
Vask og rengøring	367	593
Møbler	1631	4034
Bøger, avis, telefon	912	3248
Ferie	401	3481
Transport	312	1381
Fangst og jagt	1195	1740
Ialt	26378	45303